

ІСТОРІЧНИЙ ПУТІВНИК

HISTORICAL GUIDE

ПРОГУЛЯНКА ВУЛИЦЯМИ СТАРОГО АККЕРМАНА

WALK THROUGH THE STREETS
OF OLD AKKERMANN

**КП «Акермантурінвест»
КУ «Білгород-Дністровський краєзнавчий музей»**

**ІСТОРИЧНИЙ ПУТІВНИК
ПРОГУЛЯНКА ВУЛИЦЯМИ
СТАРОГО АККЕРМАНА**

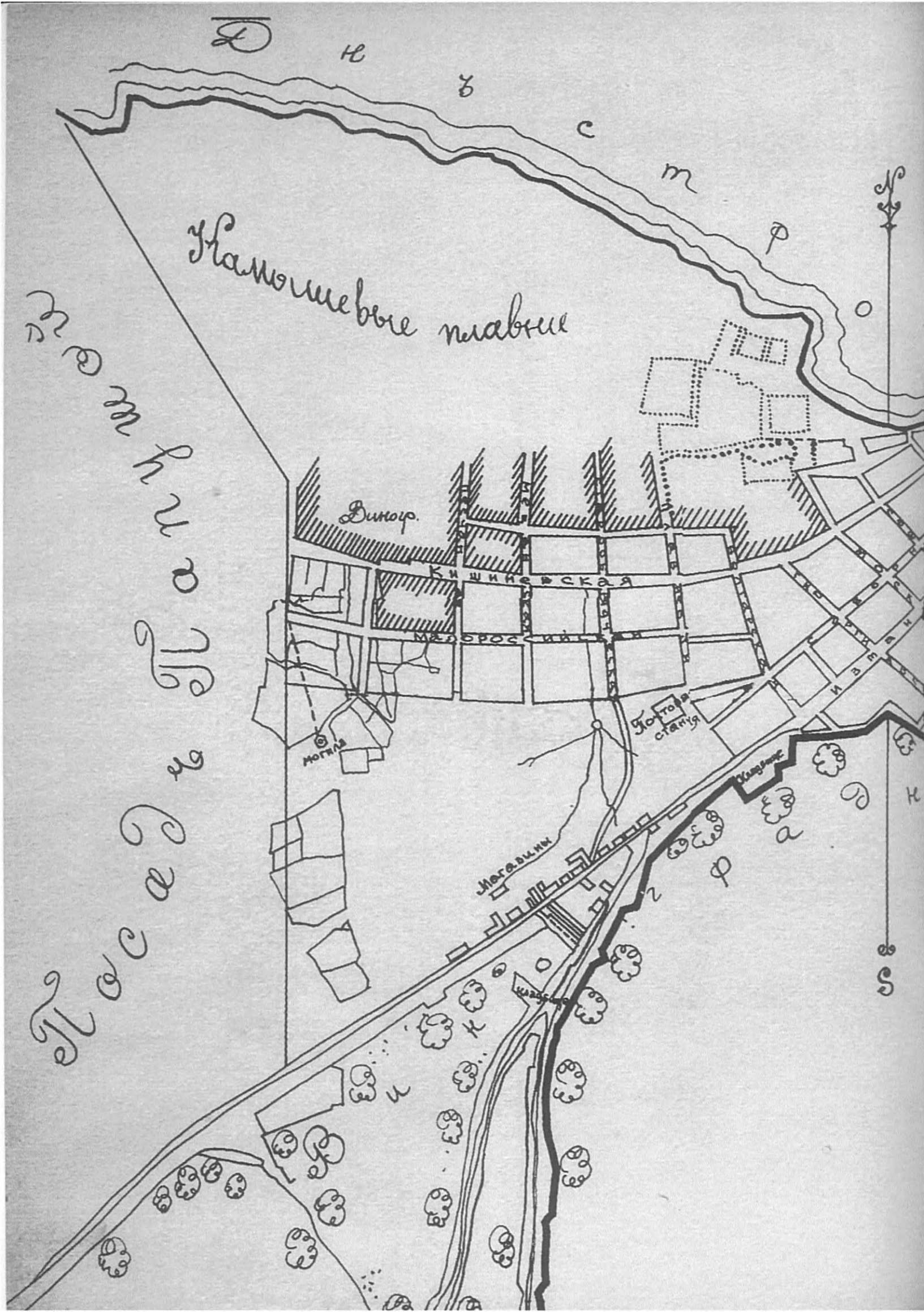

**WALK THROUGH THE STREETS
OF OLD AKKERMANN
HISTORICAL GUIDE**

*автори: Біла Т., Урдя В.
переклад: Прокопенко О.
фото: Крюков В.*

**Білгород-Дністровський
2019**

Надписанъ собственноручно
Его Императорскаго Величества
рукою капитана "Генштабъ по силу"
А. И. Кольцова
Петербургъ 4го Июня 1841 года

По Высочайшему утверждению
4го Июня 1841 года проекта плана г.
А. И. Кольцова
Губернскій Инженеръ А. Раковъ.

Генеральный План Города АККЕРМАНА

Масштабъ въ Англійскомъ дюймѣ 200 сажень

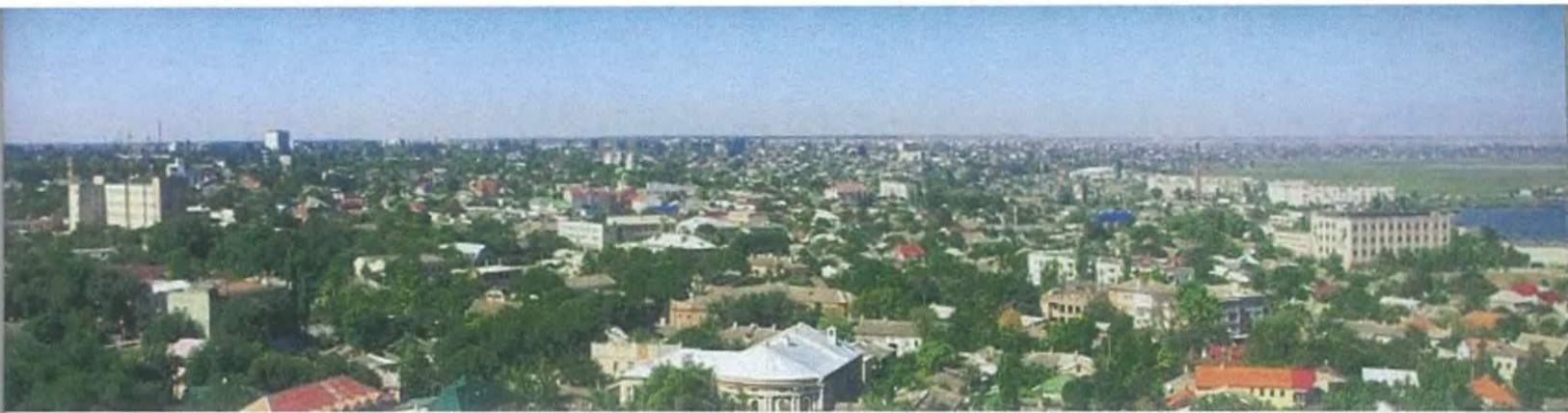

Запропонований вашій увазі буклет містить багато нового, прекрасно ілюстрований і буде цікавим як для фахівців, так і для тих, хто любить самотійно подорожувати у минуле. Він може ніби за руку, провести вас вулицями та площами одного з найдревніших міст України.

This booklet offered to you contains a lot of new, beautifully illustrated and interesting for both professionals and for those who love to travel on their own. It may as by hand lead you in the streets and squares of one of the oldest towns in Ukraine.

Місто Білгород-Дністровський, за даними Національної академії наук України, є одним з найвидатніших міст не лише України, а й Європи. Його історія налічує понад два з половиною тисячоліття.

Вигідне географічне розташування міста на перетині найважливіших торговельних шляхів зумовило виникнення тут культурного, економічно розвиненого центру, що формувався протягом багатьох століть. Як наслідок, на території сучасного Білгорода-Дністровського нині маємо феноменальну кількість різноманітних пам'яток культурної спадщини. У 2001 році місто увійшло до Списку історичних місць України.

Події різних історичних епох дивовижним чином втілилися у старожитностях міста. На його території нараховується понад 60 пам'яток археології, історії, архітектури, монументального мистецтва та містобудування. Унікальність такого культурного надбання приваблює численних шанувальників старовини.

According to the National Academy of Sciences of Ukraine Bilgorod-Dnistrovsky town is one of the most prominent cities of Ukraine and Europe. Its history has more than two and a half thousand years.

The advantageous geographical location of the town at the intersection of the most important trade routes made it a cultural, economically developed center, which has been formed for many centuries. As a result, today we have a phenomenal number of diverse cultural heritage sites in the territory of modern Bilgorod-Dnistrovsky. In 2001 the town was registered in the list of historical places of Ukraine.

Events of various historical epochs are astonishingly embodied in the antiquities of the town. On its territory there are more than 60 archeological, historical, architectural, monumental and urban monuments. The uniqueness of such a cultural heritage attracts many fans of antiquity.

Історичний центр міста сформувався у 1841 році, коли й був затверджений перший генеральний план Аккермана, який окреслював трикутний мис, що висувається у Дністровський лиман, з розташованими на ньому визначними місцями.

До унікальної історико-культурної спадщини нашої держави відносяться такі пам'ятки історичного центру Білгорода-Дністровського, як: Античне місто Тіра VI ст. до н.е. - IV ст. н.е.; «Скіфська могила» I ст. н.е.; Сарматський склеп III ст. н.е.; Аккерманська середньовічна фортеця XV ст.; Церква Св. Іоанна-Предтечі (Грецька) XV-XIX ст.; Церква Успіння Пресвятої Богородиці (Вірменська церква) XV-XIX ст.; Підземна церква Св. Іоанна Сучавського XV-XIX ст.; маєтки XIX ст. відомих особистостей – землевласника А. Й. Ярошевича та купця М.К. Феміліді та інші.

Усі ці об'єкти різні за типами – археологічні, фортифікаційні, сакральні, архітектурні, але разом вони утворюють унікальний комплекс історико-культурного середовища міста.

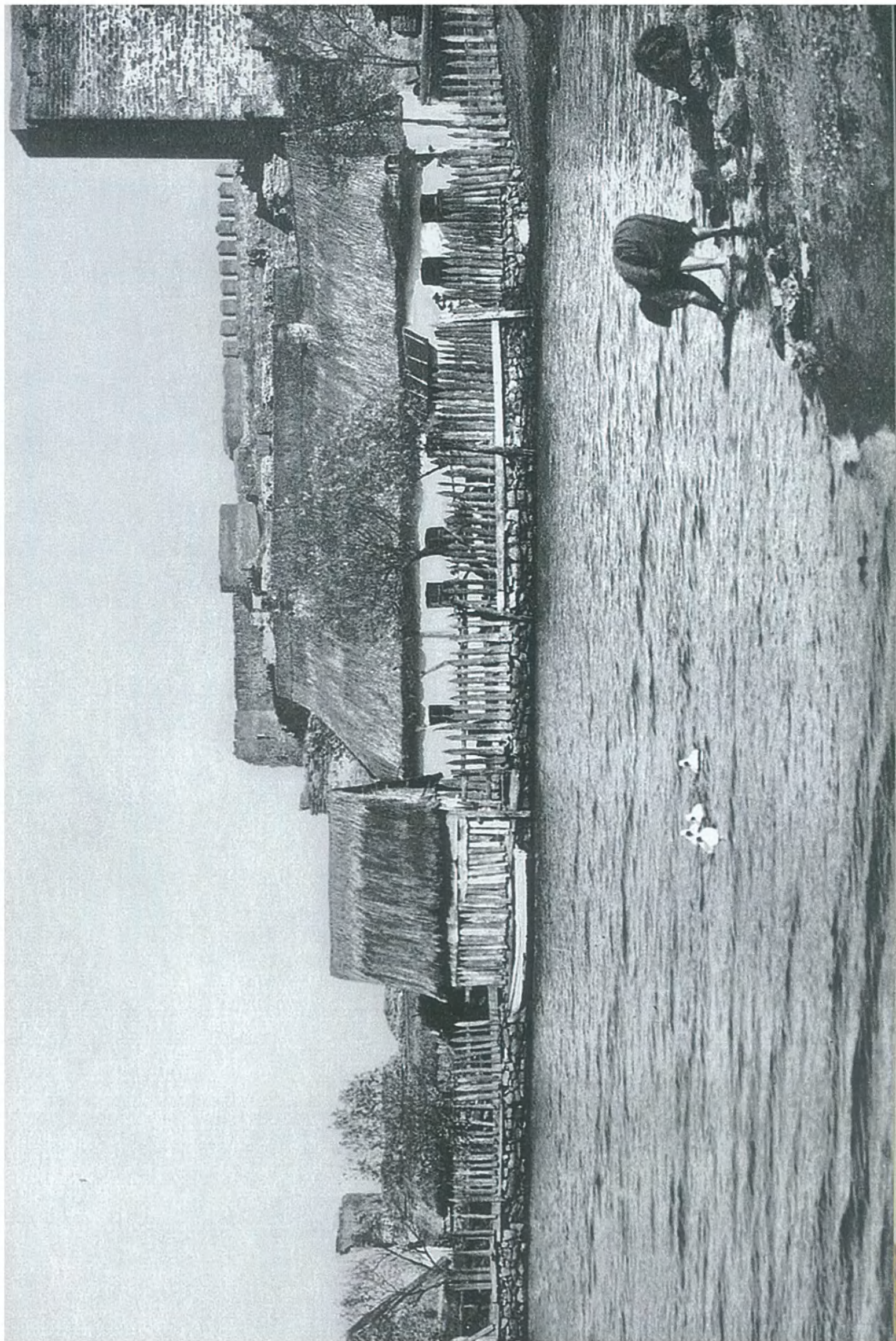
The historic center of the town was formed in 1841, when the first general plan of Akkerman, which outlined the triangular cape, which is advanced in the Dniester estuary, with its prominent places located there, was approved.

The unique historical and cultural heritage of our country includes the following monuments of the historical center of Bilgorod-Dnistrovsky, they are Ancient the city of Tira of the VI century B.C. – IV century B.C., "Scythian grave" of the I century A.C.; Sarmatian crypt of the III century A.C.; Ackerman Medieval fortress of the XV century; Church of St. John Forerunner (Greek church) of the XV-XIX centuries; The church of Assumption of Blessed Virgin (Armenian Church) of the XV-XIX centuries; The underground church of St. John Suceava of the XV-XIX centuries; real estates of the XIX century of famous person - landowner A. Yaroshevych, of merchant M.K. Femilidi and of others.

All these objects are different in types - archaeological, fortification, sacred, architectural, but together they form a unique complex of historical and cultural environment of the town.

Экземплярная Липа Одесса

ГРОБНИЦА ВЪ АККЕРМАНѢ,

описанная д. чл. А. А. Кочубинскимъ в 9. Р. фондъ-Штерномъ въ Протоколѣ 290 засѣданія, стр. 13.

«Скіфська могила»

На південній околиці міста, на узбережжі Дністровського лиману, розташована кам'яна гробниця – підкурганний склеп античних часів, який з давніх-давен називали «Скіфською могилою».

У вересні 1895 року аккерманський поліцейський повідомляв:
«На даче Ицке Вольфовича Зисмана (Зусмана) в песчаном холме на глубине более трех метров открылась полуразрушенная катакомба...». Це сталося випадково, коли власник ділянки вирішив влаштувати каменярню та зніс частину великого кургану.

«Scythian grave»

On the southern outskirts of the town, on the coast of the Dniester estuary; there is a stone tomb - an underground burial vault of ancient times, which has long been called "Scythian grave".

In September 1895, an ackerman police officer reported: "The half-ruined catacombs opened in the country house of Icek Wolfovych Zisman (Zusman) in a sandy hill at the depth of more than three meters..."

It happened by chance, when the owner of the site decided to arrange a bricklayer and removed part of the large catacomb.

У зв'язку з цією подією до Аккермана було відряджено професорів Новоросійського університету Ернста фон Штерна та Олександра Олександровича Кочубинського, які найретельнішим чином дослідили, замалювали та сфотографували знахідку.

Споруда склепу була складена з величезних вапнякових плит та обштукатурена всередині. Довжина усипальниці з арковим перекриттям складала майже 4 м, а в кам'яній підлозі знаходилися дві неглибокі поховальні камери. Особливу увагу привертала до себе задня стіна склепу, складена з двох кам'яних блоків, на внутрішньому боці якої спостерігався стародавній орнамент у вигляді рослинних візерунків, походження якого до теперішнього часу вченими не з'ясовано.

Є декілька версій про те, кого було поховано у склепі. Одна з них стверджує, що це було поховання знатного воїна, можливо, вождя скіфів, які проживали у той час в окрузі Тіри. Саме тому це місце незабаром охрестили «Скіфською могилою» та датували I ст. н.е.

У квітні 1899 р. в Аккерман з інспекцією стану фортеці приїздить відомий одеський архітектор Олександр Львович Берт'є Делагард. Відвідавши рідкісну могилу, він з сумом констатував:

«Роскошный погребальный памятник был разрушен и разграблен задолго до его обнаружения».

In connection with this event professors of Novorossiysk University Ernst von Stern and Alexander Alexandrovych Kochubinsky were sent to Akkerman and examined, painted and photographed the discovery.

The crypt structure was made up of huge limestone plates and plastered inside. The length of the tomb with arched ceiling was almost 4 m, and in the stone floor were two shallow burial chambers. Particular attention was drawn to the rear wall of the crypt, consisting of two stone blocks, on the inner side of which was observed an ancient ornament in the form of vegetative patterns, which origin has not yet been clarified by scientists.

There are several versions of who was buried in the crypt. One of them affirms that it was the burial of a noble warrior, perhaps a leader of the Scythians, who lived at that time in the district of Tira. That is why this place was soon began to be called "Scythian grave" and dated it with the I century A.C.

In April 1899 famous Odessa architect Alexander Lvovych Bertjie Delagard arrived to Ackerman to inspect the fortress. Visiting a rare grave, he stated with sadness: "The magnificent funerary monument was destroyed and robbed long before its discovery".

Сарматський склеп

Історія другої подібної знахідки – Сарматського склепу – починається у 1989 р., коли під час розробки піщаного кар'єру, на глибині 2 м від денної поверхні, була виявлена загадкова кам'яна споруда. Місцевість тут пустинна. Рослинності майже немає, кочівні піски, відкриті всім вітрам, утворюють бархани, які за формою нагадують поле невеликих курганів.

У склепі вже побували робітники кар'єру та місцеві любителі старожитностей. За їхніми словами, камера склепу була заповнена піском, навколо знайдено декілька фрагментів різного керамічного посуду.

«Sarmatian Crypt»

The history of the second such finding is Sarmatian crypt. Its examining began in 1989, when a mysterious stone building was discovered during the development of a sand quarry, at the depth of 2 m from the surface. A mysterious stone construction was discovered. The locality is empty here. Vegetation is almost absent, the nomadic sands are open to all winds, the sands form barkhanes, which in shape resemble a field of small burial mounds.

Workers of the career and local lovers of antiquities have already visited the crypt. According to their words, the crypt chamber was filled with sand, around a few fragments of different ceramic dishes were found out.

Наукові дослідження кам'яного склепу на східній окраїні міста проводилися Шаболатською експедицією Одеського охоронного археологічного центру Управління культури Одеського облвиконкому. Попри те, що склеп було пограбовано у давнину, вчені на підставі виявленого різноманітного керамічного матеріалу датують його III ст. н.е., коли територія міста перебувала у складі Східної Мезії.

Кам'яний склеп являє собою будівлю з шести добре оброблених вапнякових плит на одному горизонтальному рівні, встановлених на ребро та перекритих двома плитами у вигляді двосхилого даху, дромоса (прохід до погребальної камери), та невеликої поховальної камери розмірами 2,18x1,4 м, та висотою 2,06 м. З внутрішнього боку стіни склепу ретельно оброблені і обтиньковані вапняним розчином теракотового кольору, а перед входом був встановлений жертвний столик. Всі плити покладені насухо, без зв'язувального розчину.

Знахідки, виявлені при дослідженні пам'ятки, зараз експонуються в Білгород-Дністровському краєзнавчому музеї.

Такий тип поховальних споруд є рідкісним на території Північно-Західного Причорномор'я. З метою збереження унікального комплексу склеп було перенесено в історичну частину міста на територію стародавньої Вірменської церкви.

Аналогів споруд, виявлених на території Білгорода-Дністровського, овіяних таємницею свого походження, немає на території Північно-Західного Причорномор'я, тому історико-культурна та наукова цінність згаданих поховань є непересічною.

Scientific researches of the stone crypt on the eastern side of the town were carried out by Shabolat expedition of Odessa Protected Archaeological Center of the Department of Culture of Odessa Regional Executive Committee. Despite the fact that the crypt was robbed in antiquity, the scientists based on the discovery of a variety of ceramic materials and they date them to the III A.C., when the territory of the town was a part of East Mesia.

The stone crypt is a construction made up of six well-trimmed limestone plates at one horizontal level, mounted on the edge and covered with two plates in the form of a double-skinned roof, dromos (passage to the funeral chamber), and the small burial chamber has the demensions 2.18 x 1.4 m, and the height is 2,06 m. On the inside of the wall of the crypt the walls are carefully worked and trimmed with a calcareous solution of terracotta color, and before the entrance the sacrificial table was installed. All the plates are laid dry, without a binder solution.

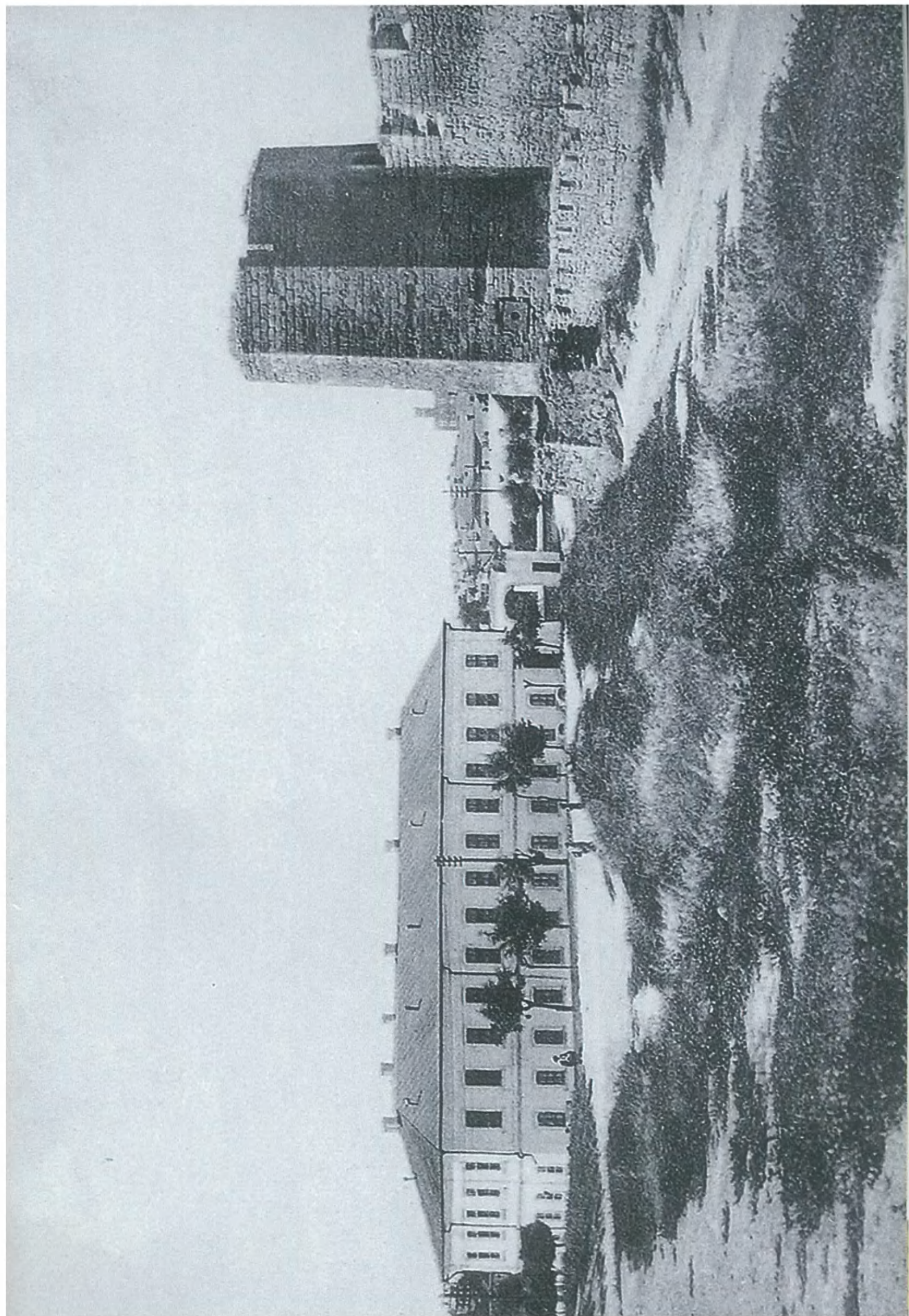
The findings found during examining the monument are now exhibited at Bilgorod-Dnistrovsky Museum of Local Lore.

This type of burial constructions is rare in the territory of the Northwest Black Sea. In order to preserve the unique complex, the crypt was transportated to the historical part of the town on the territory of the ancient Armenian Church.

The analogues of constructions found out on the territory of Bilgorod-Dnistrovsky, which are hidden by the mystery of their origin, are not found in the territory of the North-Western Black Sea, therefore the historical, cultural and scientific value of the mentioned burial grounds is grate.

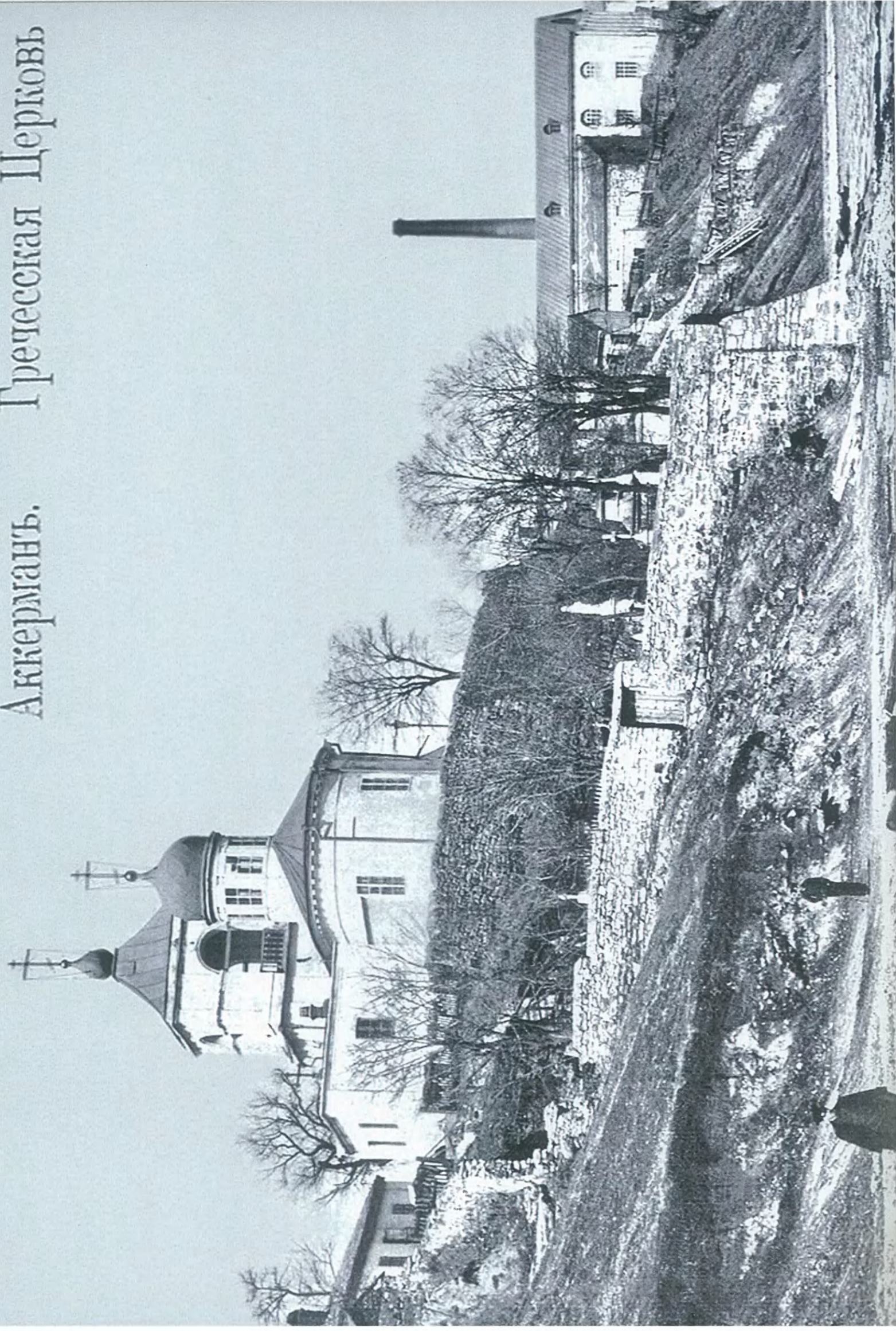

Аккерманъ.
Греческая Церковь

Церква Св. Іоанна-Предтечі (Грецька)

Одним з найдавніших православних храмів міста є церква Св. Іоанна Предтечі, яка знаходиться на високому березі Дністровського лиману, на вул. Грецькій, 13. За конструктивно-планувальними особливостями, вона представляє собою ранній однефний храм, побудування якого сучасні дослідники відносять до XV ст.

Церкву зведено з пиляного каменю черепашнику. Вона прямокутна за планом з напівкруглою апсидою, укріплена з боку лиману контрфорсами. Перекриття дерев'яні, у вигляді напівциркульного склепіння, на якому встановлений восьмигранний барабан, увінчаний напівсферичним верхом. Дзвіниця зведена пізніше, вважається, що в 1848 році.

Church of St. John Forerunner (Greek Church)

One of the oldest Orthodox churches in the town is the Church of St. John Forerunner, located on the high bank of the Dniester estuary, in Greek street, 13. According to the design-planning features, it is an early monophonic temple, the construction of which modern researchers refer to the XV century.

The church is built of pebbled stone. It is rectangular in shape with a semicircular apse, fortified from the edge of the estuary with the buttresses. The overlaps are wooden, in the form of a semicircular fastening, which are equipped with an octagonal drum crowned with hemispherical top. The bell tower is built later, it is believed that in 1848.

Архітектура пам'ятки дуже архаїчна, в інтер'єрі церкви збереглися фрагменти фрескового живопису. Попри невеликі розміри, храм виглядає дуже масивним та є винятковим типом культової споруди в архітектурній спадщині України.

З цією церквою традиційно пов'язують легенду про Іоанна Нового – грецького купця з Трапезунда, що загинув у Білгороді у 1330-ті роки. Згідно з легендами тіло мученика після знущань було поховане у Білгороді, на території Грецької церкви. У 1402 р. господар Олександр Добрий просив білгородську громаду передати мощі святого до Сучави. На церковному подвір'ї знаходиться невеличка білокам'яна капличка, її стіни прикрашали картини світського характеру виконані в незвичному для культового пам'ятника стилі народного лубка, що змальовують останні дні життя трапезундського купця Іоанна, якого згодом приєднали до лику святих.

Поряд з церквою до цього часу збереглися залишки старовинного скельового кладовища, де ще на початку ХХ ст. спостерігалися могили, вкриті мармуровими плитами з напівстертими написами грецькою та вірменською мовою.

У 1994 року церкву разом з каплицею передано у власність релігійної громади Української Православної Церкви, вона функціонує як повноцінний православний храм та є пам'яткою національного значення.

The architecture of the monument is very archaic, the fragments of fresco painting are preserved in the interior of the church. Despite its small size, the temple looks very massive and is an exceptional type of religious building in the architectural heritage of Ukraine.

Traditionally, the legend about saint John New - a Greek merchant from Trapezund, who was killed in Bilgorod in 1330 has traditionally been associated with this church. According to the legend, the body of this saint martyr after burial was buried in Belgorod on the territory of the Greek Church. In 1402 ruler Alexander Dobry asked Belgorod community to give the sant relics of saint to Suceava city.

There is a small white stone chapel in the churchyard, its walls are decorated with secular paintings executed in an unusual folk style for a cult monument, depicting the last days of the life of the saint merchant John from Trapezund, who was subsequently joined to the saints.

Near the church till this day the rest of an ancient rocky cemetery remains, where in the early twentieth century there were graves covered with marble slabs with half-stitched inscriptions in Greek and Armenian.

In 1994 the church, together with the chapel, was transferred to the property of the religious community of the Ukrainian Orthodox Church, it functions as a complete Orthodox church and is a national monument.

Підземна церква Св. Іоанна Сучавського

Церква розташована в м. Білгороді-Дністровському, по вул. Шабській, 116, входить до єдиного з Грецькою церквою комплексу та є пам'яткою національного значення. Дата побудування храму досі не виявлена і варіює в межах XIV – XIX століття. Храм підземний, зального типу 3 метри заввишки.

Церкву побудовано на джерелі, у тому місці де, за легендою, був замучений у 1330 р. купець Іоанн.

Біографічні відомості про Іоанна Нового дуже мізерні і обмежуються лише декількома главами його життя. Згідно якого, купець Іоанн родом з Трапезунда (нині Трабзон, Турція) був глибоко віруючою людиною та часто у своїх торгових експедиціях відвідував береги Північного Причорномор'я.

Underground Church of St. John Suceava

The church is located in Bilgorod-Dnistrovsky town in Shabska street, 116 and is a part of the complex with the Greek Church and is a national monument. The date of the construction of the church has not yet been revealed and varies within the XIV - XIX centuries. The temple is underground, of the usual type, its height is 3 meters.

The church was built on a water source in the place where, according to the legend, merchant saint John New was tortured in 1330.

Biographical information about saint John New is very scarce and limited with only a few fragments of his life. According the existing information, merchant John, who was born in Trapezund (now Trabzon, Turkey), was a deeply religious person and often visited the coast of the Northern Black Sea while his trade expeditions.

В одній з таких подорожей власник корабля, на якому плив Іоанн, вирішив обмовити його перед управителем Білого міста, повідомивши, що купець хоче зректися християнства.

Почувши це, управитель міста при великій кількості підданих призвав грецького купця публічно зректися Христа. Одержавши рішучу відмову Іоанна, вельможа сприйняв її як особисту образу, наказавши тортурами змусити вірянина змінити своє рішення. Але Іоанн непохитно витримав усі знущання та прийняв врешті-решт мученицьку смерть.

Тіло святотерпця залишили не похованим, та вночі навколо нього запалали численні лампади та мали місце численні чудотворення. Наляканий цією звісткою, управитель міста офіційно наказав поховати тіло мученика місцевим християнам, які урочисто провели обряд за православними традиціями в скельному кладовищі Грецької церкви.

У 1402 році за проханням Олександра Доброго і митрополита Йосипа мощі Іоанна Нового було урочисто перенесено з Білгорода до соборної церкви столиці Молдавського князівства Сучави.

During one of these trips, the owner of the ship on which John New travelled, decided to slander him at the governor of the White town, saying that the merchant wanted to renounce Christianity.

Hearing this, the governor of the town with a large number of his subjects called on the Greek merchant to renounce Christ. He obtained decisive refusal from John New, the nobleman took it as a personal offence, while forcing torture to force the believer to change his decision. But John firmly endured all the mockery and finally accepted martyrdom.

The holy body was left not buried, and numerous lamps were lit around it at night, and there were numerous miracles. Frightened with this news, the governor of the town officially ordered to bury the martyr's body to local Christians who solemnly celebrated the Orthodox tradition in the rocky cemetery of the Greek Church.

In 1402 at the request of Olexander Kind and Metropolitan Joseph, the relics of saint John New were solemnly transportated from Belgorod to the cathedral church of the capital of the Moldavian Principality of Suceava.

Під час перенесення мощів відбувалися численні чудотворення, тому Іоанн Новий став для Молдавського князівства національним святим, небесним покровителем країни, її правителів та народу. У 1884 р. за клопотанням аккерманського священника Іоанна Єнакевича, настоятеля Миколаївської церкви, частка мощів святого була перевезена з Сучави до Аккермана.

Наприкінці ХІХ століття над підземною церквою був споруджений павільйон у формі візантійської культової архітектури, від якого влаштували сходи до підземного храму з джерелом.

Пам'ятник досить своєрідний, не має аналогів в архітектурній спадщині України. Церква Іоанна Сучавського має важливе значення як в історії православ'я краю, так і в житті духовної громади України завдяки пов'язаному з нею ім'ям святого та своєрідній архітектурі храму.

На території церкви побудовано сучасну купіль. З усієї України та ближнього зарубіжжя приїжджають сюди прочани з молитвою до святого та за зціленням.

During the transportation there were numerous miracles, so saint John New became for the Moldavian principality a national holy, heavenly patron of the country, of its rulers and of people. In 1884 at the request of ackerman priest John Yenakevych, the abbot of the Church of St. Nicholas, a part of the Holy Highness was transported from Suceava to Akkerman.

At the end of the XIX century, over the underground church pavilion in the form of Byzantine cult architecture was constructed, from which staged the stairs into the underground church with the water source.

This monument is rather peculiar, has no analogues in the architectural heritage of Ukraine. The Church of St. John Suceava is important both in the history of the Orthodox Church and in the life of the spiritual community of Ukraine due to the name of the holy and original architecture of the temple associated with the saint.

On the territory of the church was built a modern religious pool. From all over Ukraine and from abroad, pilgrims come here to pray to the saint and for healing.

Церква Успіння Пресвятої Богородиці (Вірменська церква)

Точна дата появи вірменів в Аккермані невідома. Одні вчені відносять їхню появу до XI ст., коли турки-сельджуки захопили вірменську столицю Ані, інші схиляються до XII-XIII ст., коли низка сильних землетрусів повністю знищила місто.

Відомий французький лицар і мандрівник Жильбер де Ланнуа, який як воїн та дипломат, об'їздив у ті часи майже всю Європу, у своїх путівних нотатках згадує, що в XIV ст. вірменська спільнота середньовічного Білгорода була досить численною й мала вже власну церкву.

Основними заняттями місцевих вірмен були торгівля, ремесла, садівництво та виноградарство. У Білгороді тих часів цілий квартал з площею, храмом, кладовищем, парафіяльною школою, крамницями та майстернями належали вірменам.

Church of Assumption of Blessed Virgin (Armenian Church)

The exact date of the appearance of Armenians in Akkerman is unknown. Some scientists consider their appearance till the XI century, when the Seljuk Turks seized the Armenian capital Ani; other scientists tend to the XII-XIII centuries, when a number of strong earthquakes completely destroyed the city.

The well-known French knight and traveler Gilbert de Lannoy, who as a warrior and diplomat, traveled to almost all of Europe at that time, mentions in his travel notes that in the fourteenth century the Armenian community of medieval Belgorod was quite numerous and already had its own church.

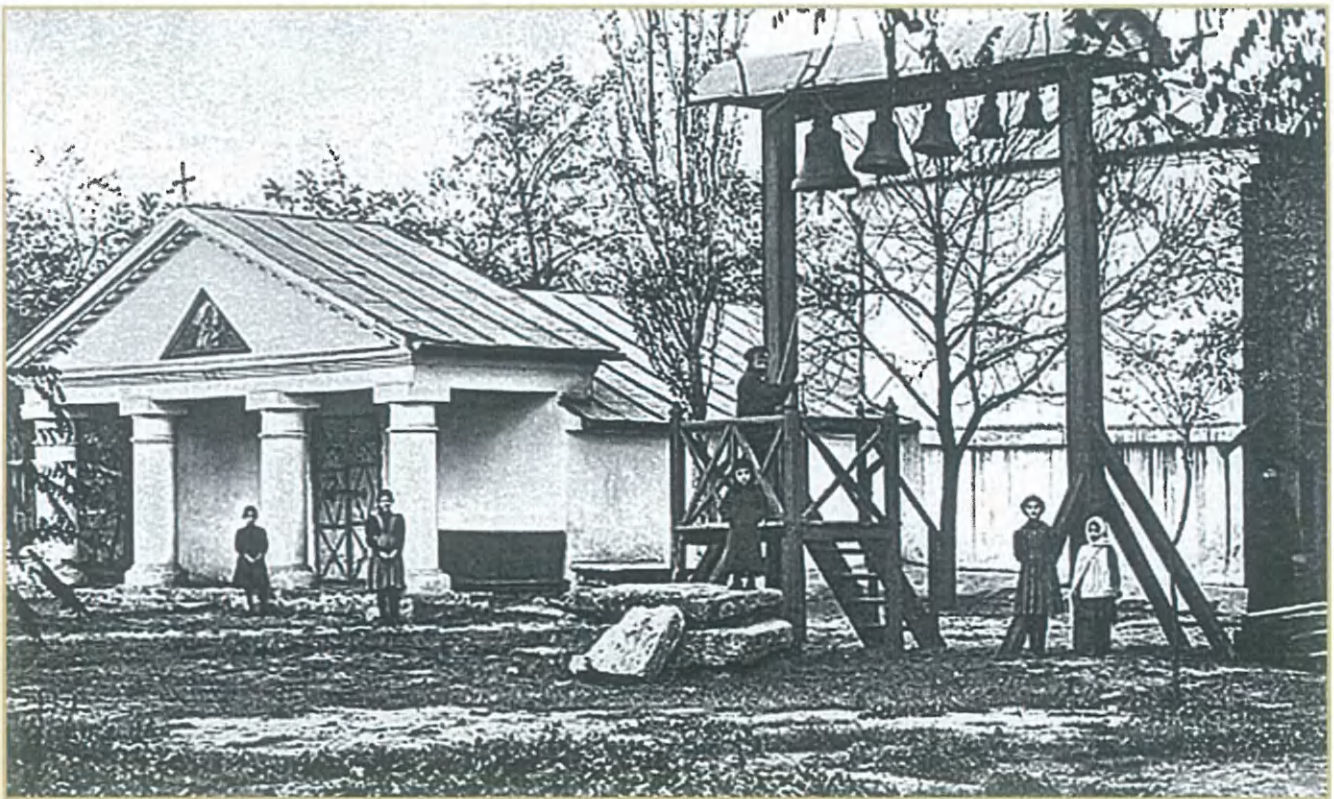
The main occupations of local Armenians were trade, crafts, horticulture and viticulture. In Belgorod at that time, the whole quarter with the square, temple, cemetery, parochial school, shops and workshops belonged to the Armenians.

До шедеврів культурного надбання України відноситься й церква Успіння Пресвятої Богородиці (Вірменська церква), розташована на перетині вулиць Грецької та Кутузова. За однією з версій, її було дозволено побудувати на замовлення вірменів у «турецьку епоху» за однієї умови: храм не буде вищим за турецьку мечеть.

З точки зору архітектури, зовнішній вигляд церкви вельми скромний. Ось як описували храм у ХІХ ст.: «...кам'яна будівля майже наполовину знаходиться під землею і для того, щоб увійти до неї, треба спуститися дванадцятьма сходами...». Протягом багатьох століть церква будувалася та добудовувалася. У ХVІІ ст. поступово було добудовано вівтарну частину, пізніше – портик з чотирма колонами та дві ризниці. Так церква здобула вигляд хреста, у якому вона збереглася до наших днів.

The masterpieces of the cultural heritage of Ukraine includes the Church of Assumption of Blessed Virgin (Armenian Church), located at the corner of Greek and Kutuzov streets. According to one version, it was allowed to build on the orders of the Armenians in the "Turkish era" under one condition: the temple will not be higher than the Turkish mosque.

*In terms of architecture, the appearance of the church is very modest. The temple in the nineteenth century was described: "**... the stone construction is almost half underground, and in order to enter it, we must go down twelve steps ...**" During centuries, the church had been building and completing. In the seventeenth century the altar part was gradually completed, later - the portico with four columns and two sacristies. So the church gained the form of the cross in which it is till this day.*

Внутрішні стіни церкви, притвору, зальної частини і вівтаря покриті стародавнім розписом кінця XVII-XVIII ст. Дослідники відзначають, що за своєю іконографією церква унікальна, оскільки такий тип зображення євангелістів не зустрічається більше ніде.

Про старовинність вірменської церкви свідчать хачкари (різблені хрести) вмуровані в стіни: з посвячувальними написами тим, хто за життя надавав допомогу храму, та надгробні, що датуються

початком XV – XVIII ст.ст. Написи на хачкарах висічені стародавньою вірменською мовою великими літерами, та оздоблені різьбленням зі зображенням пальм, кипарисів та квітів.

Поряд з церквою колись було зведено дерев'яну дзвіницю, яку відновили та освятили у 2018 році.

На подвір'ї храму ще у XX ст. існували залишки вірменського кладовища, яке, на превеликий жаль, з часом було знищено. Як культова споруда храм функціонував до 1940 року.

В 2013 р. церкву було передано вірменській громаді м. Білгорода-Дністровського. Було розроблено проект реставрації, проведено додаткові дослідження та благоустрій.

Нині Вірменська церква – діючий храм, пам'ятник національного значення та унікальна стародавня пам'ятка вірменської культури.

The internal walls of the church, the porch, the hallway and the altar are covered with ancient painting of the late XVII-XVIII centuries. Researchers note that the church is unique in its iconography, since such a type of evangelical image is not found anywhere else.

The antiquity of the Armenian church is witnessed by the khachkars (crucifixes crosses) mural in the walls with consecrated inscriptions to those who during the lifetime provided assistance to building the temple, and the tombstones dating from the beginning of the XV – XVIII centuries. Inscriptions on khachkars are carved in ancient Armenian in capital letters, and carved with the image of palms, cypresses and flowers.

Near the church the wooden bell tower was constructed, which was restored and consecrated in 2018.

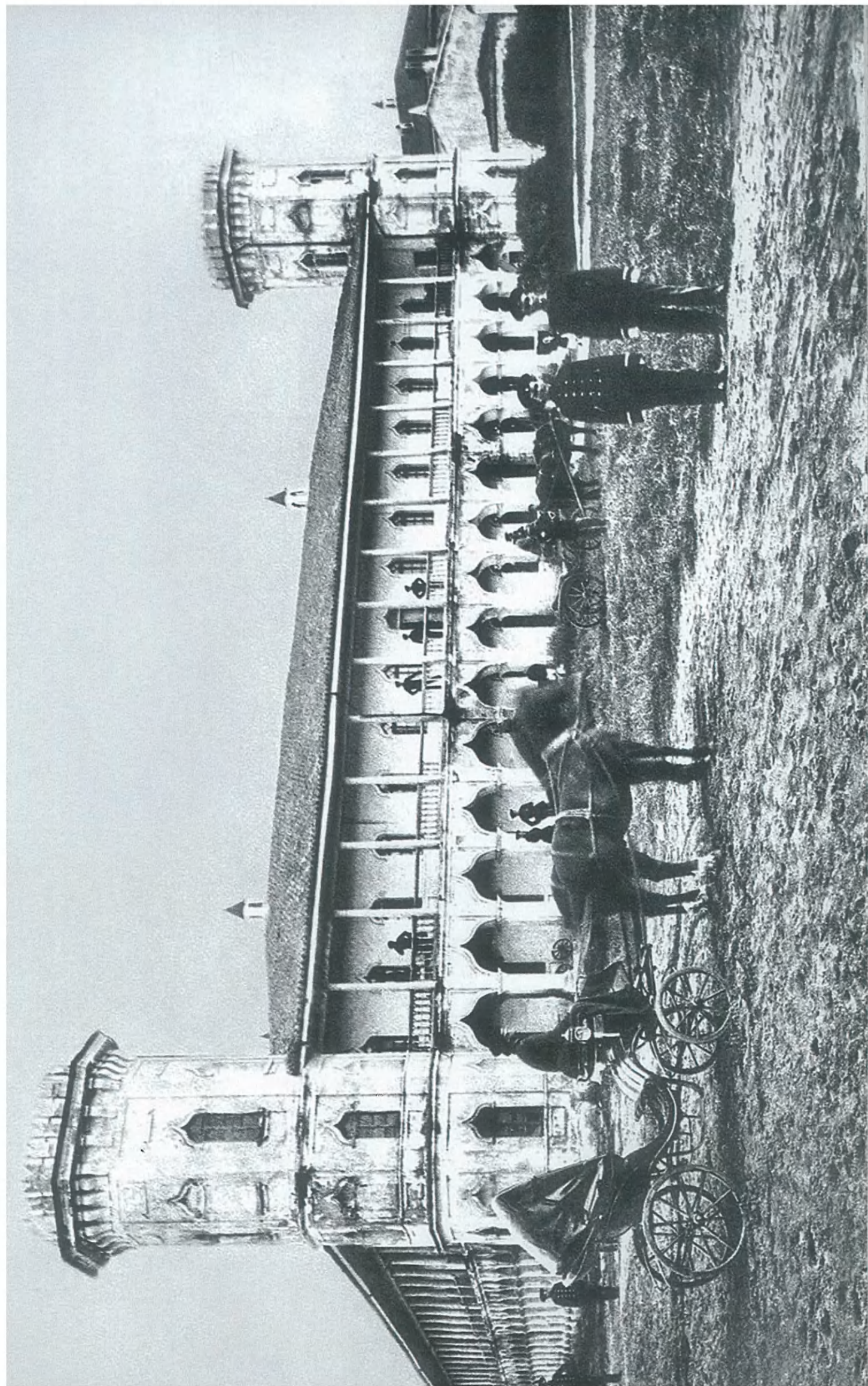
In the courtyard of the temple in the twentieth century there were rests of the Armenian cemetery, which, unfortunately, was eventually destroyed. As a religious building the temple functioned until 1940.

In 2013, the church was transferred to the Armenian community of Bilgorod-Dnistrovsky town. The project of restoration was developed, additional researches and improvement were carried out.

Today the Armenian Church is a functioning temple, a monument of national significance and a unique ancient monument of Armenian culture.

Пам'ятник Василю Рябову

У сквері, на перехресті вулиць Шабської, Шевченка та Суворова, розташований пам'ятник Василю Рябову та уродженцям Аккерманського повіту, загиблим у російсько-японській війні.

Скромний монумент з чорного лабрадориту, дивом уцілілий в соціальних потрясіннях ХХ століття, встановлений на честь героя розвідника, чия доля, як не парадоксально, ніколи не перетиналася з історією міста.

27 вересня 1904 року під містом Мукденом уродженець Пензенської губернії с. Лебедівки Василь Рябов, запасний солдат 284-го піхотного Чембарського полку визвався піти у розвідку.

Monument to Vasyl Ryabov

There is a monument to Vasyl Ryabov and to natives of Ackermann district, who died in Russian-Japanese war in the small park at the crossroads of Shabska, Shevchenko and Suvorova streets.

The modest monument of black labradorite has been existing still miraculously during the social upheavals of the twentieth century, the monument is installed in honor of the hero of the military intelligence service, whose fate, paradoxically, never crossed with the history of the town.

On the 27th of September 1904, a native of Lebedivka village of Mukden district of Penza region Vasyl Ryabov, a spare soldier of the 284th Infantry Chambarsky regiment, was called to go into exploration.

Переодягнувшись китайським селянином, він пробрався у розташування японців, щоб зібрати військові відомості. Виконавши завдання, розвідник вирушив назад, але був схоплений японським кінним роз'їздом.

Два дні продовжувався допит та погрози смертю, але В. Рябов залишився вірним своєму військовому обов'язку.

Незабаром після страти на російських позиціях був знайдений пакет із запискою капітана японського штабу, у якій він розповів про подвиг В. Рябова, висловлював свою повагу до солдата.

Про цю подію писали усі газети того часу. За виявлену стійкість та мужність солдат-розвідник став національним героєм.

Dressed up as a Chinese peasant, he came into the location of the Japanese to collect military information. After completing the task, the soldier went back, but was captured by a Japanese cavalry unit.

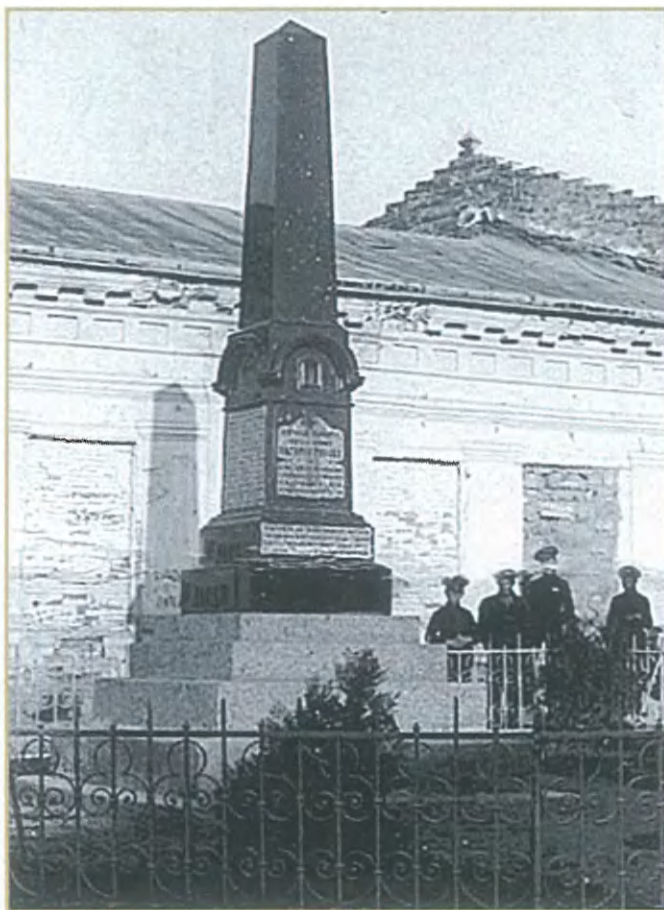
Two days of interrogation and threats of death continued, but V. Ryabov remained loyal to his military duty.

Shortly after the execution in Russian positions, a package with a note of the captain of the Japanese headquarters in which he described the feat of Ryabov, expressed his respect for the soldier, was found.

All the newspapers of that time wrote about that event. For the revealed stability and courage, the reconnaissance soldier became a national hero.

У 1909 р. прах В. Рябова був перевезений на батьківщину до Пензенської губернії. На користь його сім'ї, дружини і трьох дітей, було зібрано понад 7000 рублів. Старшого сина було зачислено до Кадетського корпусу.

В маленькому провінційному Аккермані 14 травня 1912 року відбулося урочисте відкриття та освячення пам'ятника на його честь.

На одному з боків обеліска висічено ім'я героя, на чотирьох інших - 150 імен аккерманців, загиблих у війні 1904 - 1905 рр.

На чоловічій площині – прямокутна ніша з іконкою Георгія Побідоносця та викарбований напис:

«Вечная память герою-воину Василию Рябову и всем воинам уроженцам г. Аккермана и Аккерманского уезда, погибшим в японскую войну 1904/5 г. ... Сооружен на пожертвования жителей Аккермана и Аккерманского уезда...».

Dressed up as a Chinese peasant, he came into the location of the Japanese to collect military information. After completing the task, the soldier went back, but was captured by a Japanese cavalry unit.

Two days of interrogation and threats of death continued, but V. Ryabov remained loyal to his military duty.

Shortly after the execution in Russian positions, a package with a note of the captain of the Japanese headquarters in which he described the feat of Ryabov, expressed his respect for the soldier, was found.

All the newspapers of that time wrote about that event. For the revealed stability and courage, the reconnaissance soldier became a national hero.

Будинок, в якому зупинявся О.С.Пушкін

Вулички старого Аккермана досі зберігають дивовижне відчуття старовини. На щастя, час зберіг для нащадків один з цікавих архітектурних раритетів. Це одноповерховий будиночок на перетині вулиць Пушкіна і Горького, в якому мешкав А. Г. Непенін – командир 32-го Єгерського полку, що у ХІХ ст. базувався в аккерманських казармах.

У 1820 році Пушкін служив у Кишиневі. А в грудні наступного року з Кишинева Іван Петрович Ліпранді разом з Пушкіним здійснив подорож Бессарабією за маршрутом: Кишинів - Бендери - Каушани - Паланка - Аккерман - Шабо - Татарбунар - Ізмаїл – Болград – Кишинів. Головною метою відрядження Ліпранді в Аккерман було розслідування порушень, що мали місце напередодні в частинах 32-го Єгерського полку.

The house in which Pushkin lived

The streets of old Akkerman still retain amazing sense of antiquity. Fortunately, time retained for posterity one of the interesting architectural rarities. This is a one-story house at the intersection of the streets of Pushkin and Gorky, in which A.G. Nepenin lived as commander of the 32nd Yeghir Regiment, which in the nineteenth century was based in Akkerman barracks. In 1820 Pushkin served in Chisinau. And in December of 1921 from Chisinau, Ivan Petrovych Liprandi together with Pushkin, made a trip to Bessarabia along the route: Chisinau - Bendery - Kaushany - Palanka - Akkerman - Shabo - Tatarbunary - Izmail - Bolgrad - Chisinau. The main purpose of Liprandi's trip to Ackerman was to investigate a violations which had taken place in the 32nd Yegorsky Regiment.

Ось що пише Ліпранді у своєму щоденнику за 12 грудня 1821 року: «...В Аккерман мы заехали прямо к полковнику командиру Андрею Григорьевичу Непенину и поспели к самому обеду, где Пушкин встретил своего петербургского знакомого полковника Кюрто, бывшего его учителя фехтования и назначенного комендантом Аккерманского замка. Обед кончился поздно. Вечер был проведен очень весело...» Наступного дня гості та п'ятеро доньок господаря вирушили до Кюрто на обід та оглядини замку, складеного за словами Ліпранді, з башт різних епох. Повернулися вони додому після опівночі.

14 грудня друзі відправилися до швейцарської колонії Шабо, де познайомилися з її засновником Луї Вінсаном Тарданом. Зі спогадів Ліпранді, Пушкін і Тардан дуже сподобались один одному. Пообідавши, мандрівники мусили вирушати далі, до Ізмаїла...

Поет був вражений легендами та старожитностями міста, які знайшли відображення в його творчості, зокрема у поемі «Цыганы»:

«... тогда боялись мы султана
И правил Буджаком паша
С высоких башен Аккермана...»

Here is what Liprandi writes in his diary on the 12th of December 1821: "... In Ackerman we came directly to Colonel Commander Andrei Grygorovych Nepenin and went to the very dinner where Pushkin met his acquaintance Colonel Curtot from St. Petersburg, his former teacher of fencing, which was appointed at the position of the commandant of Akkerman Castle . The lunch ended late. The evening was very fun ... "The following day, the guests and five daughters of the host went to Kurtto for lunch and to look around the castle, which, according to Liprandi, was from the towers of different eras. They returned home after midnight.

On the 14th of December the friends went to the Swiss colony Shabo, where they met with its founder Louis Vinsan Tardan. From the memories of Liprandi, Pushkin and Tardan liked each other very much. Having had lunch, the travelers had to go on to Izmail...

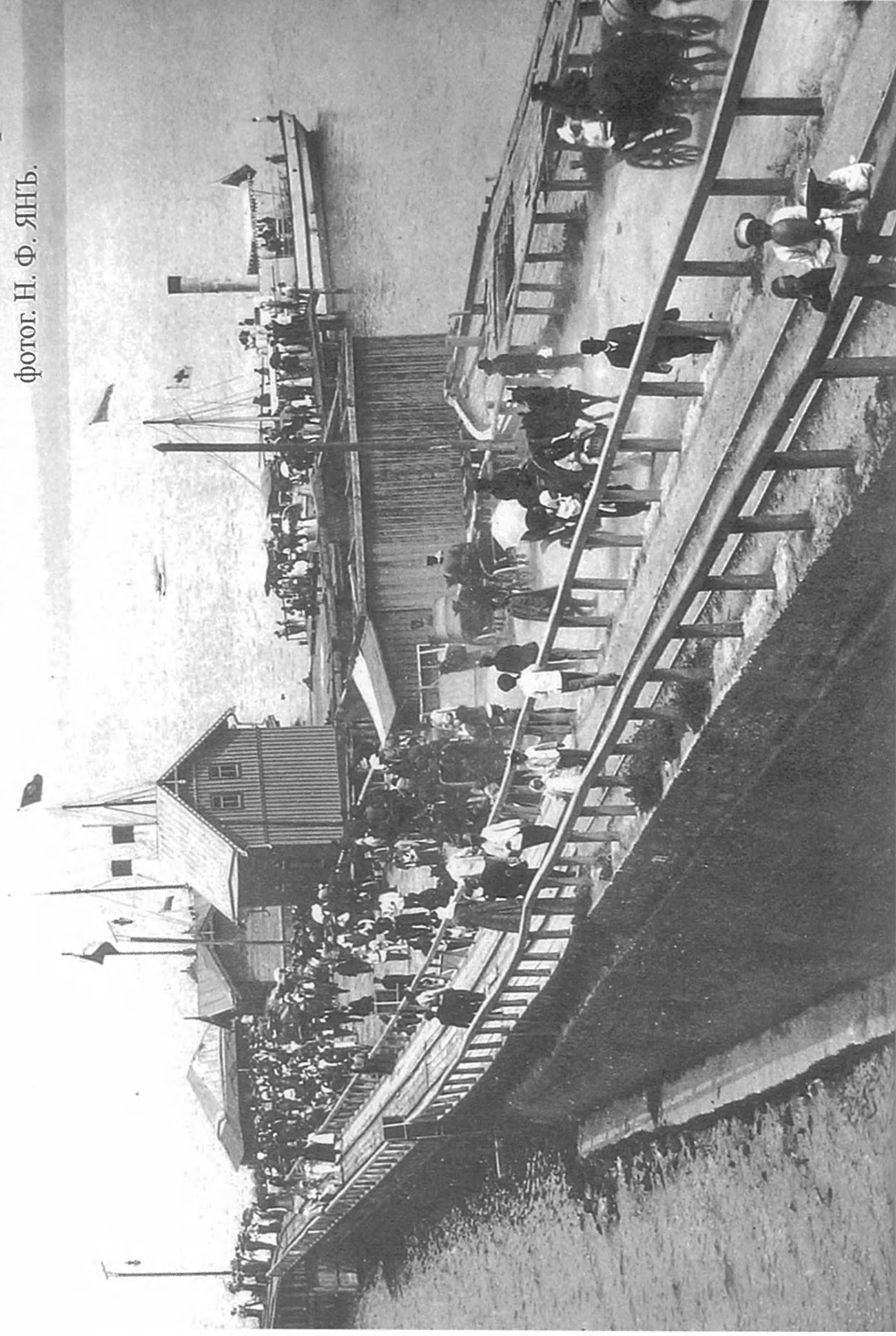
The poet was impressed with the legends and antiquities of the town, which were reflected in his works, in particular in his poem "Gypsies":

***"... then we were afraid of the sultan
And Pasha ruled Budzhak
from the high towers of Akkerman ... "***

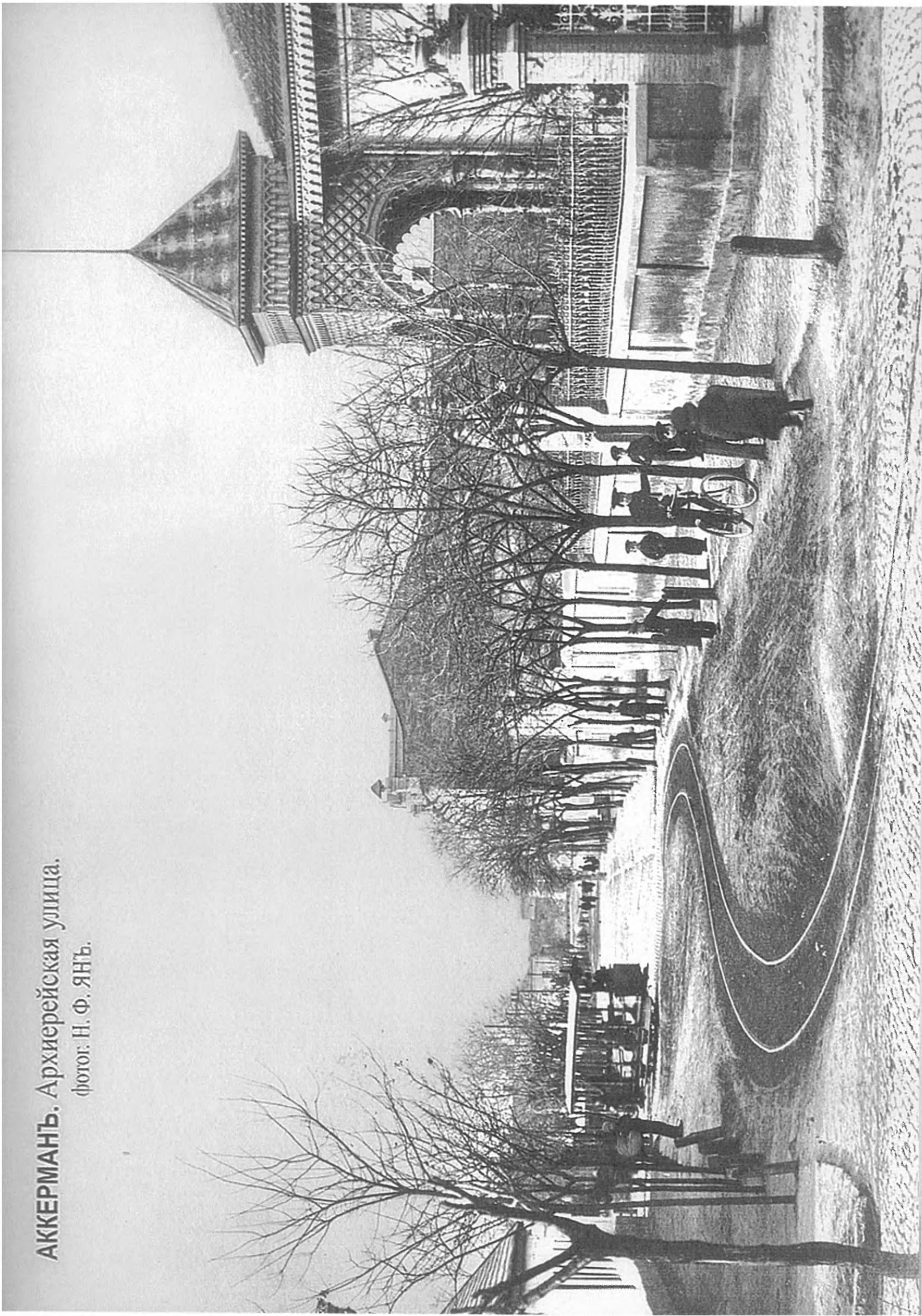

АККЕРМАНЪ. Тургеневская пристань.
фотог. Н. Ф. ЯНЪ.

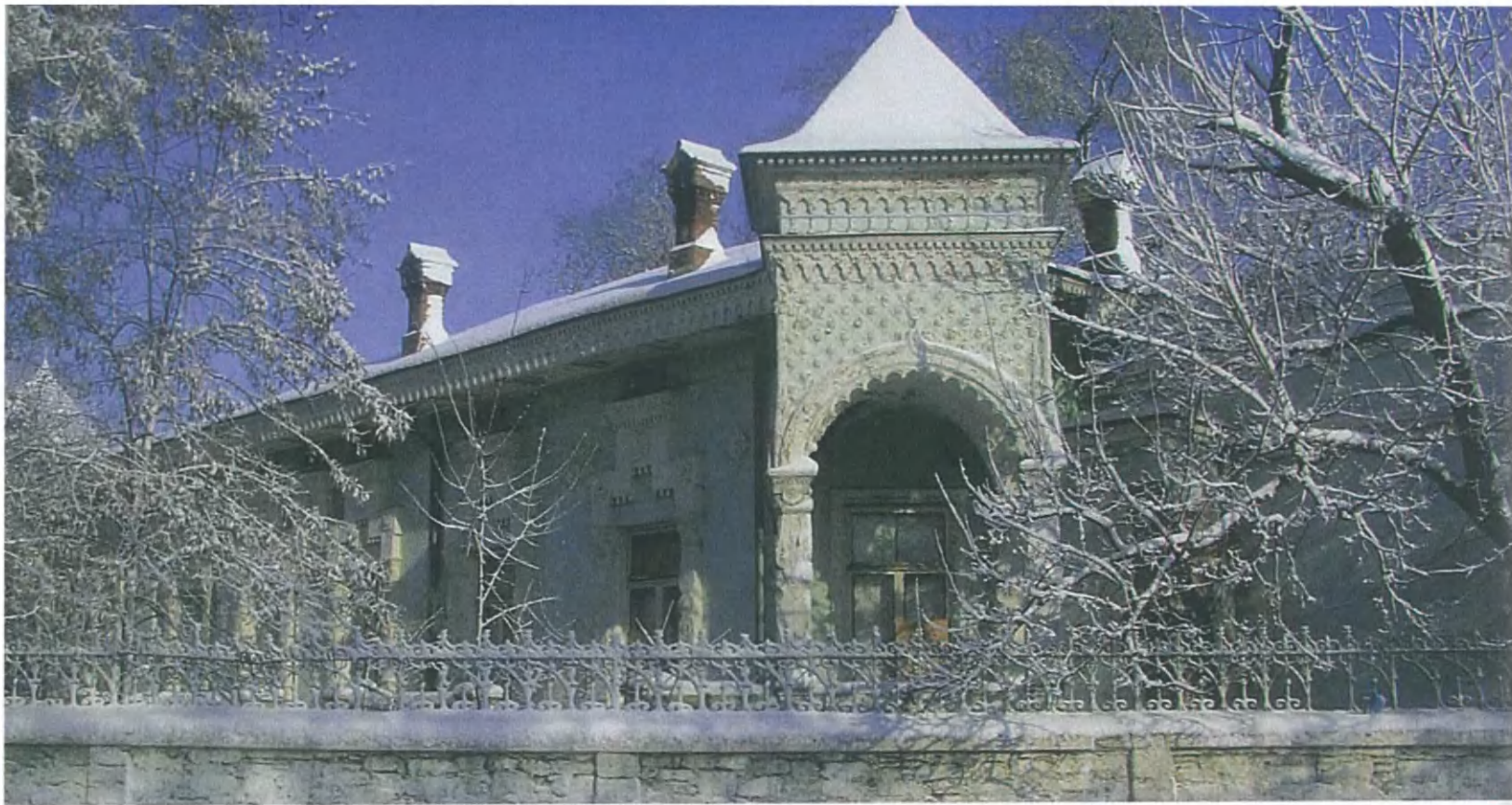

АККЕРМАНЪ. Архирейская улица.
фотог. Н. Ф. ЯНЪ.

Маєток поміщика Ярошевича

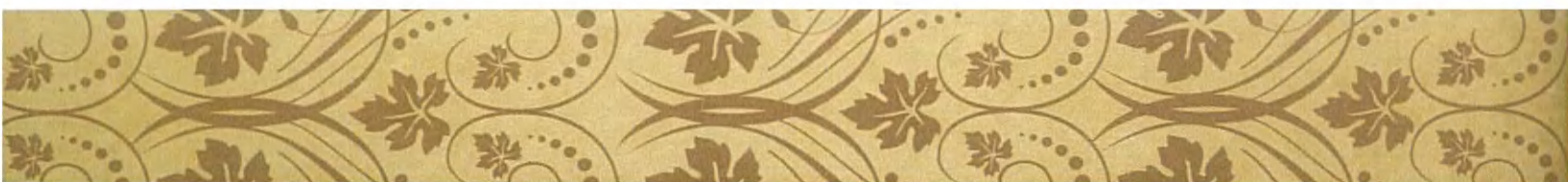
У центральній частині історичного середмістя, в кварталі, обмеженому вулицями Пушкіна, Незалежності та Михайлівською, знаходиться маєток Ярошевича з мальовничим парком - пам'ятка архітектури, яка понад століття вражає своєю незвичністю.

Засновник великої родини Алоїзій Йосипович Ярошевич, який був спадковим дворянином Подільської губернії, статським радником, Почесним мировим суддею, Земським голосним Аккерманського повіту, крупним землевласником в Бессарабії, оселяється в Аккермані наприкінці XIX ст.

Estate of landowner Yaroshevych

In the central part of the historic town center, in the quarter, limited with Pushkina, Nezalezhnosti and Mykhailivska streets there is the estate of Yaroshevych with a picturesque park - an architectural monument which has been striking for over a century with its unusual character.

The founder of a large family Aloisii Yaroshevych, who was a hereditary nobleman of Podillya province, a statutory advisor, an honorary world judge, a Zemsky vowel of Ackermann district, a large landowner in Bessarabia, settled in Akkerman in the late of the nineteenth century.

Територія земельної ділянки, на якій розміщено маєток, прихована за автентичною металевою огорожею та вишуканими кованими воротами ажурного малюнку. Художня ковка всього металевого оздоблення була виконана відомими аккорманськими майстрами – братами Вороновими. Автором проекту самого маєтку став архітектор Є.Ф. Єрмаков, а виконавцем будівельних робіт – інженер К.І. Гевторг. Побудований наприкінці ХІХ ст., маєток виконаний в дусі неоромантизму з переважанням мавританського стилю. Цікавими є складні орнаменти в оздобленні будинку: декор віконних прорізів, загострені куполи дахів, настінне різьблення, підковоподібні арки і простора відкрита тераса. Дивує погляд багато декорований фасад, прикрашений дерев'яними колонами з фігурним облицюванням, між якими розмістився портик. Напевне, архітектор розробляв композицію маєтку як поєднання різних стилів і різновеликих об'ємів.

На прилеглий території розбитий невеликий затишний парк з елементами малих архітектурних форм у стилі романтизму, що органічно вписуються в ансамбль усієї паркової зони. Однією з прикрас саду була скульптура «Сатир та Фавн», міфологічних божеств дикої природи, які входили до свити Діоніса. Їхніми пристрастями були музика, танці, передрікання майбутнього, стихії садів та лісів. А в дальньому кутку парку в дусі античних споруд був зведений грот, на вершині якого красувалася скульптура лева.

Плинув час... Незабаром тут був розміщений національний банк Румунії, пізніше – дитяча лікарня, та відділення міської лікарні.

Нині пам'ятка з елементами рідкісного мавританського стилю не має аналогів і є унікальним об'єктом монументального мистецтва в регіоні.

The territory of the land plot, where his estate is located, is hidden behind the authentic metal fence and exquisite forged gates of the lace pattern. The artistic forging of all metal decoration was made by well-known ackerman masters - brothers Voronovyh.

The author of the project was the architect E.F. Yermakov, and the executor of the works was engineer K.I. Geftorg. Built in the late nineteenth century, the estate is constructed in the spirit of neo-romanticism with the predominance of Mauritanian style. The complex ornaments in the decoration of the house are interesting. They are decor window sills, sharpened roof domes, wall carvings, horseshoe archs and spacious outdoor terrace. Amazing view has the large decorated facade, decorated with wooden columns with curly lining, between which the portico is located. Probably, the architect developed the composition of the estate as a combination of different styles and different volumes.

In the adjoining territory a small cozy park with elements of small architectural forms in the style of romanticism, which organically fit into the ensemble of the entire park zone is. One of the ornaments of the garden was a sculpture "Satire and Faun", the mythological deities of wildlife, which belonged to the suite of Dionysus. Their passions were music, dancing, predicting the future, elements of gardens and forests. And in the far corner of the park in the spirit of ancient constructions was a grotto, on the top of which was the sculpture of a lion.

Flashing time ... Soon there was placed the national bank of Romania, later - the children's hospital, and a department of the town hospital.

Currently, the monument with the elements of a rare Mauritanian style has no analogues and is a unique object of monumental art in the region.

Особняк купця Феміліді (Краєзнавчий музей)

У сучасному стрімкому світі є ще місця, де зберігається час та дух епохи. В історичній частині міста, по вул. Пушкіна, 19, в старовинному маєтку з профільованим козирком, балюстрадою та ліпним декором розмістився міський краєзнавчий музей.

Точна дата будівництва цього будинку та ім'я архітектора не визначені. Але точно відомо, що в кінці XIX ст. спеціально для багатого грецького купця Михайла Костянтиновича Феміліді – опікуна чоловічої та жіночої гімназії, голови Аккерманського товариства взаємного кредиту, власника пароплава «Софія» та «Тургенівського» причалу, грецького віце-консула та міського голови (1895-1897), був побудований маєток, що став справжньою окрасою провінційного Аккермана.

Estate of merchant Familidi (Local history museum)

In today's fast-moving world, there are still places where the time and spirit of the era are preserved. In the historical part of the town in Pushkina street, 19, in the old estate with the profiled visor, balustrade and stucco decorated is the town lore museum now.

The exact date of the construction of this building and the name of the architect are not defined. But it is precisely known that at the end of the XIX century specially for the wealthy Greek merchant Mikhail Konstantynovych Familidi, which was a guardian of the male and female gymnasium, the chairman of Ackerman Mutual Credit Society, the owner of the steamship "Sofia" and "Turgenvsky" berth, a Greek vice consul and mayor (1895-1897), built the estate which became a true decoration of the provincial Ackerman.

Змінювалися часи, змінювали один одного власники будинку, а маєток залишався жилим до 1914 р. Пізніше тут розташувалося комерційне училище.

У 1940 р. цей будинок прийняв експозицію міського музею, який у листопаді 1946 р. відкрив двері для своїх перших відвідувачів.

Музей викликає інтерес своєю різноплановою експозицією, тут представлені експонати, з яких, власне, починалась історія міста, і багато різноманітних цінних речей, що вигідно вирізняють його з поміж інших музеїв.

Сьогодні колекція музею нараховує понад 80 тис. предметів. Монети з розкопок античного міста Тіри, унікальний комплекс знахідок з погребіння Черняхівської культури, пам'ятні та ювілейні російські медалі XIX ст., холодна зброя, кремнієві пістолети, оригінальні етнографічні предмети, рідкісні письмові та друковані видання XVIII-XIX ст. У виставковому залі проводяться різноманітні популярні виставки, творчі та музикальні зустрічі.

Відвідавши музей, ви пізнаєте місто з іншого боку, відкриєте для себе грані нового та цікавого. Подвір'я музею вже стало найулюбленішим місцем для фотозйомок.

The times were changing, the owners of the houses changed each other, and the estate remained dwelling until 1914. Later a commercial school was located here.

In 1940 this house excepted the exposition of the town museum, which in November 1946 opened the door for its first visitors.

The museum attracts interest in its diverse exposition, the exhibits are presented here, from which, in fact, the history of the town began, and many diverse valuable things which favorably distinguish it from other museums.

Today the collection of the museum has more than 80 thousand items. Coins from the excavations of the ancient city of Tira, a unique collection of finds from the burial of Cherniakhiv culture, commemorative and jubilee Russian medals of the XIX century, cold weapons, silicon pistols, original ethnographic items, rare written and printed publications of the XVIII-XIX centuries. Various popular exhibitions, creative and musical meetings are held in the exhibition hall.

While visiting the museum, you will know the town on the other side, you will discover the sides of new and interesting things. The museum's courtyard has already become the favorite place for photographing.

- 1 - Скіфська могила
вул. Шабська, 81
- 2 - Сарматський склеп
вул. Кутузова, 1
- 3 - Церква Св. Іоанна-
Предтечі (Грещька)
вул. Грещька, 13
- 4 - Підземна церква
Св. Іоанна Сучавського
вул. Шабська, 116
- 5 - Церква Успіння
Пресвятої Богородиці
(Вірменська церква)
вул. Кутузова, 1
- 6 - Пам'ятник Василю Рябову
(сквер Рябова, на перехресті вулиць
Шабської, Шевченка та Суворова)
- 7 - Будинок, в якому
зупинявся Пушкін
вул. Горького, 33
- 8 - Маєток поміщика Ярошевича
вул. Пушкіна, 26
- 9 - Особняк купця Феміліді
(Краєзнавчий музей)
вул. Пушкіна, 19

**Прогулянка вулицями старого Аккермана
Історичний путівник**
Walk through the streets of old Akkerman. Historical guide

Матеріал підготовлений Білгород-Дністровським краєзнавчим музеєм
The material was prepared by the Bilhorod-Dnistrovskyi Local History Museum

Тираж 1000 прим. Замовник КП "Акермантурінвест"

Телефони для довідок / Contacts:
(093) 837 86 93 • (097) 560 12 36